

Redovisning av uppdrag att följa upp och analysera Skolverkets verksamhet utifrån minoritetspolitikens mål.

Dnr IJ 2010/368/DISK

Härmed redovisas uppdraget om insatser utifrån minoritetspolitikens mål och dess tre delområden, givet i regleringsbrev för Skolverket inför budgetåret 2014. Redovisningen av insatser ska innehålla en analys av myndighetens eget interna arbete och externt riktade insatser inom det egna ansvarsområdet. I redovisningen ska även ingå vilka effekter som myndigheten avser att uppnå med insatserna samt, i den mån det är möjligt, vilken effekt insatserna har haft för de nationella minoriteterna. Redovisningen ska lämnas till Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget med kopia till Utbildningsdepartementet senast den 17 november 2014.

De minoritetspolitiska målen

Delaktighet och inflytande

Samråd

Skolverket samarbetar med de nationella minoriteterna i arbete med projekt som rör minoritetspolitiken. I myndighetens planering och arbete med uppdrag som särskilt berör nationella minoriteter sker samråd med företrädare för minoriteterna. Myndigheten samverkar även med andra skolmyndigheter¹ i ett årligt samråd med företrädare för de nationella minoriteternas riksorganisationer. En systematik har skapats för detta samrådsarbete. Inför samrådet får företrädarna möjlighet att i förväg skicka in frågor till Skolverket som de vill diskutera på samrådet. Detta är ett sätt att möjliggöra större inflytande och delaktighet.

Beroende på arbetets utformning sker samråd dels med förtroendevalda ur de nationella minoritetsgrupperna och dels med personer som har särskilda kunskaper i nationella minoritetsfrågor. I de pågående uppdragen om fortbildning av lärare i nationella minoritetsspråk (A2013/2958/DISK, A2014/3289/DISK), utveckling av kursplaner för undervisning i nationella minoritetsspråk (U2014/5037/S),

¹ Skolinspektionen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Universitets- och högskolerådet och Universitetskanslersämbetet.

läromedelsutveckling (U2013/6705/S) och arbetet med romsk inkludering (A2012/1387/DISK) har arbetet planerats och genomförts tillsammans med personer ur de nationella minoritetsgrupperna.

Skolverket anser att samråden är värdefulla eftersom de inte bara ger de nationella minoritetsgrupperna möjlighet till inflytande utan även bidrar till att höja kunskapsnivån inom myndigheten, så att arbetet med minoritetspolitiken kan utformas på mest effektiva sätt utifrån givna ramar.

Skolverket ser ett ökat engagemang från de nationella minoriteternas sida i utvecklandet av nya möjligheter för undervisning i minoriteters språk och kultur. Samtidigt uttrycker riksorganisationerna fortsatt oro för de brister de upplever i möjligheten till undervisning i nationella minoritetsspråk och i tillgången på läromedel och modersmåls lärare.

Diskriminering och utsatthet

Arbete med att höja kunskapen internt

Skolverket ska som myndighet arbeta för att de minoritetspolitiska målen på utbildningens område ska förverkligas. Myndigheten uppfattar minoritetspolitiken som att ett minoritetsperspektiv ska anläggas på hela verksamheten. Det innebär inte endast att arbete med direkt anknytning till nationella minoriteter ska ta hänsyn till de minoritetspolitiska målen, utan att all verksamhet ska beakta ett minoritetsperspektiv, som en del av de mänskliga rättigheterna.

Skolverket har under 2014 fortsatt med ett utvecklingsarbete för att i högre grad integrera perspektiv på mänskliga rättigheter i myndighetens arbete. Arbetet pågår inom Skolverkets stab och omfattar fyra perspektiv på mänskliga rättigheter vilka myndigheten ska arbeta aktivt med. Dessa perspektiv är barn, funktionshinder, jämställdhet och nationella minoriteter. Dessa perspektiv ska synas i projektplaner och stödmaterial ska tas fram så att medarbetare kan identifiera projekt där ett eller flera av perspektiven skulle kunna aktualiseras. I stort syftar det till att åstadkomma positiva strukturella förändringar, och främja arbetet för de mänskliga rättigheterna och en likvärdig utbildning.

Skolverket har en intern mångfaldsplan som utgår ifrån diskrimineringslagens sju diskrimineringsgrunder och syftar till att förebygga diskriminering och verka för ökad delaktighet. Mångfaldsplanen har på så vis koppling till minoritetspolitikens första delområde. Dels inriktas mångfaldsarbetet på att skydda enskilda individer från att diskrimineras och dels inriktas det på aktiva åtgärder för likabehandling i verksamheten. Mångfaldsplanen kan bidra till att eliminera eventuella diskriminerande strukturer inom myndigheten och stödja ett inkluderande arbetsklimat och en positiv syn på flerkulturella identiteter, vilket i förlängningen får positiv effekt i skolans värld.

Som ytterligare ett led i arbetet med att höja kunskapen internt har myndigheten under verksamhetsåret initierat ett antal insatser i syfte att öka medarbetarnas kunskaper om de nationella minoriteterna:

- Intervju med enhetschefer

För att få underlag till denna rapport har Skolverkets enhetschefer intervjuats angående arbetet på respektive enhet och hur det anknyter till politiken om nationella minoriteter. Detta är också ett sätt att identifiera hur myndigheten skulle kunna stärka arbetet med den nationella minoritetspolitiken, samtidigt som enhetscheferna får en genomgång av minoritetspolitiken.

Fyra av myndighetens enheter har regeringsuppdrag direkt kopplade till nationella minoriteter. På dessa enheter är kunskapen om de nationella minoriteterna generellt högre även bland de medarbetare som inte arbetar direkt med dessa regeringsuppdrag. Övriga enheter har i varierande utsträckning möjlighet att inkludera ett minoritetsperspektiv i sitt arbete och vissa medarbetare har mindre kunskap i frågor som rör de nationella minoriteterna.

Under intervjuerna har det framkommit att det finns möjligheter att utveckla arbetet ytterligare. Det är till exempel möjligt att vara ännu mer medveten om dessa frågor i upplägg och genomförande av olika kompetensutvecklingsåtgärder och uppföljningar och eventuellt överväga tydligare normering.

- Bevakningsgrupp för nationella minoritetsfrågor

Skolverket har inrättat en enhetsöverskridande grupp som samordnar och diskuterar myndighetens arbete i förhållande till nationella minoritetsfrågor. Möten hålls två-tre gånger i halvåret.

- Intern information

På en avdelningsdag för utvecklingsavdelningen informerades medarbetare om arbetet med de nationella minoriteterna. Övriga avdelningar kommer att under våren 2015 erbjudas kortare föreläsningar eller workshops om den nationella minoritetspolitiken. På myndighetens intranät finns information om de nationella minoriteterna och deras språk och kultur. Detta är en väg att utbilda myndighetens medarbetare i frågor som rör de nationella minoriteterna.

- Intervju med medarbetare

Myndighetens medarbetare som har en koppling till de nationella minoriteterna har frivilligt kunnat anmäla sig att delta i ett intervjuprojekt som ska resultera i en intern informationskampanj. Syftet är dels att samla in kunskap från olika verksamhetsgrenar om hur arbetet med de nationella minoriteterna skulle kunna stärkas samt dels belysa frågorna internt genom en eventuell publicering av intervjuerna under våren 2015.

- Besök på Forum för levande historia

Ett antal medarbetare har besökt utställningen Vi är romer. Senare under hösten kommer ytterligare medarbetare erbjudas en visning av utställningen.

- Praktikanter med romsk bakgrund

Skolverket tog under två veckor emot två praktikanter med romsk bakgrund, som fick arbeta på Skolverkets utvecklingsavdelning. Praktikantprogrammet anordnades av Romska ungdomsförbundet.

- Kommissionen mot antiziganism

Skolverket ingår i en referensgrupp som stödjer kommissionens arbete.

- Skolverkets kör

Som ett led i myndighetens interna arbete för att höja kompetensen i frågor om de nationella minoriteterna har Skolverkets kör inbjudits för att framföra sånger på de nationella minoritetsspråken. Personer med koppling till de nationella minoritetsspråken har tillsammans med Skolverket tagit fram och valt sånger som kören ska framföra under våren 2015, den 6 februari på samefolkets dag.

Språkutveckling och kultur

Regeringsuppdrag

Skolverkets arbete styrs i huvudsak av regeringsuppdrag. Skolverkets medel är idag i hög utsträckning kopplade dessa regeringsuppdrag. När myndigheten får uppdrag inom det minoritetspolitiska området möjliggör det för ett intensifierat arbete med dessa frågor och ökar myndighetens kunskap och förmåga att verka inom området.

Skolverket önskar dock framhålla vikten av att kunna arbeta med frågor kopplade till nationella minoriteter oavsett om ett särskilt uppdrag för detta mottagits eller inte. Detta skulle kunna innebära färre särskilda regeringsuppdrag och ett utökat förvaltningsanslag för att kunna arbeta med dessa frågor även inom ramen för vår instruktionsenliga uppgift. I 13§ i förordning (2011:555) med instruktion för Statens skolverk ingår arbete med mänskliga rättigheter och barnkonventionen.²

Utöver regeringsuppdraget att Skolverket ska redovisa sina insatser utifrån minoritetspolitikens mål och dess tre delområden har myndigheten haft följande uppdrag under perioden som rör de nationella minoriteterna:

Förstärka tillgången på lärare i minoritetsspråk,
A2013/2958/DISK, A2014/3289/DISK

² 13 § 1.st Myndigheten ska integrera ett jämställdhetsperspektiv och perspektivet mänskliga rättigheter i sin verksamhet.

13 § 2.st Myndigheten ska också i sin verksamhet analysera konsekvenserna för barn och då ta särskild hänsyn till barnets bästa enligt Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter.

Regeringen gav i augusti 2013 Skolverket i uppdrag att genomföra insatser för att förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk. I uppdraget ingick att se till att en lämplig utbildning gjordes tillgänglig och genomfördes i syfte att minst tolv personer skulle bli verksamma som modersmållärare i de nationella minoritetsspråken. Utbildning för totalt 17 personer har påbörjats under hösten 2014. Dessa utbildningar omfattar samiska och meänkieli.

I september 2014 beslutade regeringen att ge myndigheten ett tilläggsuppdrag i syfte att genomföra ytterligare insatser för att förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk. Tilläggsuppdraget omfattar förutom meänkieli och samiska, nu även romani chib.

Utarbeta förslag till kursplaner för modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken och stödja utveckling och produktion av lärverktyg på de nationella minoritetsspråken,
U2014/5037/S

Skolverket har mottagit ett regeringsuppdrag som innebär att nya kursplaner ska utvecklas för modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk för elever utan grundläggande kunskaper. I uppdraget ingår att producera lärverktyg (läromedel). Uppdraget har tillkommit med anledning av den lagändring som träder i kraft den 1 juli 2015, som innebär att elever utan grundläggande kunskaper ska ha rätt att få modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk. Lättnaden i lagen möjliggör för elever i olika åldrar att börja läsa ett språk som de exempelvis kan ha en kulturell koppling till men inte lärt sig i hemmet. Skolverket ska redovisa uppdraget den 1 april 2015.

Uppdrag att stödja utveckling och produktion av läromedel i och på de nationella minoritetsspråken,
U2013/6705/S

Skolverket fick i november 2013 i uppdrag av regeringen att ta fram och producera läromedel i och på de nationella minoritetsspråken. Myndigheten genomförde under våren 2014 en enkätundersökning där modersmållärare och minoritetsorganisationer fick ge sin bild av vad för material och läromedel som de skulle behöva i sin undervisning. I undersökningen framkom att en märkbar del av respondenterna önskar material för undervisning av elever som inte har grundläggande kunskaper i nationella minoritetsspråk eller har liten kunskap i språket. Myndigheten har valt att inom ramen för detta uppdrag skapa läromedel anpassat efter den kursplan som tas fram under hösten 2014. Uppdraget ska redovisas i juni 2015.

Uppdrag till Statens skolverk angående strategin för romsk inkludering,
A2012/1387/DISK

Skolverket är en av de myndigheter som arbetar med regeringens strategi för romsk inkludering. Skolverket deltar i Länsstyrelsens uppföljningsarbete i arbetet med romsk inkludering. Skolverket deltar regelbundet i de möten som Länsstyrelsen arrangerar.

Inom ramen för strategin arbetar Södertörn Högskola på uppdrag av Skolverket med en utbildning för romska brobyggare. En brobyggare inom utbildningsområdet är en person med romsk språk- och kulturkompetens som fungerar som en länk mellan hem och förskola/skola.

Brobyggart utbildningen startade i december 2012. Nu deltar 15 personer med romsk bakgrund och utbildningen löper fram till våren 2015. Inom ramen för detta uppdrag har Skolverket och Södertörns Högskola tagit fram en kursplan för utbildningen och genomfört samrådsmöten med företrädare för den romska gruppen.

Skolverkets erfarenheter är att huvudmän och föräldrar anser att brobyggarna hjälper till att öka romers inflytande och delaktighet i den svenska skolan. De skapar bättre förutsättningar för den romska gruppen att nå ökade kunskaper i skolan samtidigt som kunskapen om den romska gruppen ökar hos skolhuvudmän och inom myndigheten. Även hos externa samarbetspartners och uppdragstagare som Skolverket samarbetar med ökar förståelsen för och kunskapen om den romska gruppen. Skolverket ser också att detta bidrar till att motverka diskriminering och minska romers utanförskap. Skolverket har även förhoppningar om att romers inflytande i processer ökar förtroendet för myndigheten på sikt.

Brobyggart utbildningen ska utvärderas av en extern utvärderare under senhösten 2014 och våren 2015.

Uppdrag om läromedelssupplement för grundskolan, A2013/3164/DISK

Skolverket fick i augusti 2013 i uppdrag att skapa ett läromedelssupplement med fokus på den romska gruppens kultur, språk, religion och historia. Läromedelssupplementet syftar till att fungera som ett stöd i undervisningen i grundskolan. Materialet färdigställdes i april 2014 och innehåller faktadelar, förslag på lektionsupplägg och enskilda övningar. Läromedelssupplementet togs fram i dialog med romska företrädare. Materialet finns tillgängliggjort digitalt på Skolverkets webbplats.

Samisk undervisning

För att visa på möjligheter och inspirera lärare i sameskolan och i integrerad samisk undervisning har Skolverket tagit fram en film som ger exempel på hur lärare utifrån kursplaner i olika ämnen kan planera och genomföra undervisning med ett samiskt perspektiv. Filmen visar hur lärare resonerar kring planering och genomförande av undervisning i olika ämnen. Filmen riktar sig till lärare med samiska elever oberoende av vilken skolform och årskurs de arbetar i. Till filmen finns ett diskussionsunderlag som syftar till att stödja lärare i att självständigt eller

tillsammans med kollegor reflektera över hur samisk inriktning eller samiska inslag kan omsättas i praktiken i olika skolämnen. Filmen publicerades den 2 april 2014.

Skolverket arbetar också för närvarande i samverkan med Sameskolstyrelsen och Uppsala Universitet med att ta fram ett stöd för lärare för bedömning av skrivande och berättande text i årskurs sex i ämnet samiska.

Skolverket deltar även i en arbetsgrupp om läromedel i samisk undervisning. Det är ett arbete som initierats av utbildningsdepartementen i Finland, Norge och Sverige. Arbetsgruppen ska kartlägga läromedelssituationen för undervisning i samiska och komma med förslag om hur länderna kan utöka samarbetet vid produktion av dessa läromedel. Uppdraget ska redovisas till respektive departement i juni 2015.

Skolverkets läromedel och material om nationella minoriteter

Granskning av material och läromedel

Skolverket har slumpmässigt valt ut några av Skolverkets läromedel och informationsfoldrar om nationella minoriteter och undersökt i vilken omfattning dessa har laddats ned eller beställts under månaderna januari-augusti 2014. Syftet med detta har varit att kunna ge en ungefärlig bild av hur många som använder materialet på hemsidan.

De material och läromedel som Skolverket har valt att undersöka är rapporten *Romer i skolan* (2007), informationsmaterialet *Nationella minoriteter i förskola och skola* (2011), läromedlen *Saga och Sanning 1* och *2*, *Miro Rakkar*, samt *Heippa 1-3*. Vidare har vi undersökt efterfrågan på läromedelssupplementet; ”*lektionsförslag om romer*” i ämnena svenska, samhällskunskap och historia som utkom i maj 2014. Skolverket medverkade i skapandet av en handbok för romska ungdomar och boken, *Fakta och framtid*, som utkom i april 2014 och har utgivits på fem romska språk samt på svenska. Skolverket har även undersökt efterfrågan på *Fakta och framtid*. Materialen har kunnat laddas ned från Skolverkets hemsida och beställas från tryckeri.

Distributionssätt	Material	Antal nedladdningar/försäljning	Tidsperiod	Snitt per månad
Nedladdning	Heippa 1-3	836	jan-aug 2014	104,5
Nedladdning	Miro rakar	114	jan-aug 2014	14,25
Nedladdning	Saga och sanning 1 och 2	538	jan-aug 2014	67,25
Nedladdning	Romer i skolan	228	jan-aug 2014	28,5
Nedladdning	Nationella minoriteter i förskola och skola	700	jan-aug 2014	87,5
Nedladdning	Nationella minoriteters utbildningssituation	211	jan-aug 2014	26,375
Nedladdning	Lektionsförslag om romer i historia	93	maj-aug 2014	23,25
Nedladdning	Lektionsförslag om romer i svenska	87	maj-aug 2014	21,75
Nedladdning	Lektionsförslag om romer i samhällskunskap	79	maj-aug 2014	19,75
Nedladdning	Fakta och framtid, samtliga romska språk	1182	april-aug 2014	236,4
Försäljning	Romer i skolan	64	jan-okt 2014	6,4
Försäljning	Nationella minoriteter i förskola och skola	187	jan-okt 2014	18,7

SUMMA NEDLADDNINGAR	4068	
SUMMA FÖRSÄLJNING	251	
SUMMA TOTALT	4319	

De lägre siffrorna för lektionsförslagen torde bero på att de tillgängliggjordes precis innan sommarmånaderna och beräknas stiga under höst- och vårterminerna.

Sammantaget visar detta att det finns ett behov av Skolverkets information om nationella minoriteter. Det är inte ett stort antal personer som beställer material men Skolverket antar att det rör sig om personal på förskola/skola, som i sin tur sprider materialen vidare inom den egna verksamheten. Skolverket menar att det är viktigt att information och material finns lättillgängliga på hemsidan. Materialen ger fler förutsättningar för de nationella minoritetsgrupperna att utveckla sin kultur och synliggör samtidigt grupperna bland allmänheten vars kunskaper om nationella minoriteter också kan höjas på detta vis. Skolverket noterar att det finns en ökad efterfrågan på titlar som gäller den romska gruppen.

Stödmaterial

Skolverket har tagit fram ett kommentarmaterial till kunskapskraven i ämnet modersmål (med ett exempel på bland annat finska) och ett stödmaterial kring flerspråkiga barns utveckling. Dessa material är användbara för undervisning i alla nationella minoritetsspråk.

Konferenser

Skolverket har även deltagit i två spridningskonferenser som anordnades av Länsstyrelsen i oktober och november 2014. Där redovisades Skolverkets projekt kopplade till de nationella minoriteterna. Skolverket ser det som mycket värdefulla tillfällen att sprida information till kommunanställda och skolhuvudmän. I enkätsvar som inkommit till myndigheten i samband med rapporten om romska barns skolsituation (2013) framkom att många skolhuvudmän inte har tillräcklig kunskap om lagstiftningen om modersmål och nationella minoriteter.³ Skolverket ser därför dessa tillfällen som bra forum att informera om lagstiftning om modersmålsundervisning och reda ut vanliga frågor kopplade till skolornas ansvar för modersmålsundervisning för elever med nationell minoritetsbakgrund. På sikt välkomnar Skolverket dessa informationsinsatser då de torde öka genomslaget för den nationella minoritetspolitiken i skolans värld

I samarbete med modersmåls lärare i nationella minoritetsspråk har Skolverket organiserat konferenstillfällen för modersmåls lärare i meänkieli, romani, samiska och finska och redaktörer för *Tema modersmål*. När konferenser kopplade till någon av de nationella minoriteterna anordnas sker det i samarbete med personer med nationell minoritetsbakgrund. Nedan redovisas en ungefärlig statistik över antal deltagare och berättigade till modersmålsundervisning i de nationella

³ 2013-04-26 1 (14) Dnr 2012:518

minoritetsspråken. Det visar på behov av utvecklingsmöjligheter inom ämnet modersmål.

Deltagande i modersmålsundervisning⁴

<i>Uppgifterna är hämtade från Skolverkets nationella statistik och härrör från insamlingen den 15 oktober 2013.</i>		<i>Berättigade till modersmål</i>	<i>Deltagare i modersmål</i>
		<i>Summa</i>	<i>Summa</i>
<i>Minoriteterna totalt</i>	<i>Finska</i>	8235	3644
	<i>Jiddisch</i>	6	0
	<i>Romani</i>	2175	628
	<i>Samiska</i>	648	272
	<i>Meänkieli</i>	216	51
	<i>Total</i>	11280	4595

Skolverkets hemsida

De minoritetspolitiska målen påverkar i allt högre grad myndighetens arbete och utformning av informationsmaterial. Myndighetens hemsida är en viktig kanal för att sprida information och ge stöd till verksamheterna. På hemsidan finns myndighetens uppdrag beskrivna på svenska, engelska och på nio varieteter av de nationella minoritetsspråken. Det finns även publikationer som är riktade till föräldrar: *Förskolan är till för ditt barn*, *Förskoleklassen är till för ditt barn*, *Skolan är till för ditt barn*, *Kort om gymnasieskolan* och *informationsbrev om nationella prov*. Dessa publikationer har översatts till sju varieteter.

Inom arbetet med hemsidan *Tema modersmål* har myndigheten engagerat redaktörer för fem olika romska språk (arli, kalé, kelderash, lovara och resande) samt redaktörer för samiska, jiddisch, sverigefinska och meänkieli. Resultat av detta arbete är ett utökat stöd i dessa språk för modersmålsverksamheten inom förskolor och skolor.

Skolverkets upplysningstjänst

Upplysningstjänsten har under verksamhetsåret besvarat frågor från allmänheten och media som rör de nationella minoriteterna. Det är främst frågor kopplade till språk och rätten till modersmålsundervisning. Skolverket anser att upplysningstjänsten fyller en viktig funktion i att stärka förtroendet mellan myndigheten och människor ur de nationella minoritetsgrupperna som kontakter Skolverket. Samtidigt kan upplysningstjänsten öka allmänhetens kunskap om nationella minoriteter. Den kan vidare ha en viktig funktion i att klargöra lagstiftningen om modersmål för de skolhuvudmän eller lärare som kontakter myndigheten med frågor angående detta.

⁴ Statistiken bygger på de uppgifter som alla skolenheter har rapporterat in.

Företrädare för nationella minoriteters riksorganisationer har under samrådsmöten framfört att behov av utveckling efterfrågas inom följande områden:

- Upprättande av en timplan i ämnet modersmål.
- Möjliggörande av läromedelsutveckling.
- Utbildning av fler modersmållärare.
- Inför stipendiemöjligheter eller annat system för kommuner för att möjliggöra för deltagande i Skolverkets utbildningar inom ramen för uppdraget om att öka tillgången på lärare i minoritetsspråk, A2013/2958/DISK, A2014/3289/DISK
- Säkerställ universitetens kurser kopplade till de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Inför extra medel till dessa kurser då de ofta har få sökande (jfr att Umeå universitet som HT 2014 valde att ställa in en populär kurs i meänkieli).
- Utred möjligheterna för hebreiska att bli ett nationellt minoritetsspråk alternativt ett språk som får en speciell status, eftersom de övriga nationella minoriteterna inte har begränsningar i språk, endast den judiska gruppen, och detta skulle kunna vara en väg att stärka gruppens kultur.
- Satsa medel på säkerheten för judiska och romska barn i skolan.

På Skolverkets vägnar

Niclas Westin
Tf. avdelningschef

Mats Wennerholm
Undervisningsråd

Kopia till
Utbildningsdepartementet